

31.5.2017

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Helsingin yliopiston lausunto luonnoksesta *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perusopetuslain väliaikaisesta muuttamisesta – toisen kotimaisen kielen kokeilu* (OKM:n kirje OKM/13/010/2017, 24.4.2017)

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää Helsingin yliopiston lausuntoa hallituksen esityksestä, jossa ehdotetaan väliaikaisesti muutettavaksi perusopetuslakia. Esityksellä mahdollistettaisiin alueelliset kokeilut kielivalikoiman laajentamiseksi ilman velvoittavaa toisen kansalliskielen opiskelua.

Voimassa olevan perusopetuslain mukaan oppivelvollisen on opiskeltava oman äidinkieltänsä lisäksi toista kotimaista kieltä ja vähintään yhtä vierasta kieltä. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kokeiluun osallistuvan koulun oppilas voisi halutessaan opiskella toisen kotimaisen kielen sijaan vierasta kieltä. Kokeiluun voivat osallistua oppilaat, jotka aloittavat 5. tai 6. vuosiluokalla 1.8.2018 alkavana lukuvuonna eivätkä ole aloittaneet toisen kotimaisen kielen opiskelua. Kokeiluun osallistuminen on oppilaalle vapaaehtoista. Kokeiluun osallistuva oppilas vapautetaan hakemuksesta toisen kotimaisen kielen opiskelusta myös toisen asteen koulutuksessa.

Mahdollisuutta osallistua kokeiluun tarjotaan enintään 2200 oppilaalle ja lupa myönnetään opetuksen järjestäjän hakemuksesta. Luvan myöntää ja kokeilun seurannasta vastaa Opetushallitus.

Kokeilun tarkoituksena on seurata kokeilun vaikutuksia kielivalintoihin ja kielten tarjontaan. Kokeilussa selvitetään, miten laajasti ja minkä kielten osalta kielten tarjonta ja opiskelu mahdollisesti laajenevat tilanteessa, jossa kielivalintoja koskevaa sääntelyä vähennetään.

Kaksikielinen Helsingin yliopisto lausuu hallituksen esityksestä erityisesti korkeakoulutuksen järjestäjän näkökulmasta seuraavaa.

Helsingin yliopisto jakaa hallituksen esitykseen kirjatun huolen vieraiden kielten opiskelun kapeutumisen perusopetuksessa. Suomen kansallisen kielivarannon kannalta on eduksi, että oppilaille tarjotaan mahdollisuutta opiskella useita kieliä. Nykyisin tavallisin yhdistelmä on suomi – ruotsi – englanti, ja esimerkiksi ranskaa, saksaa ja venäjää opiskellaan valitettavan vähän. ***Yliopisto ei kuitenkaan voi kannattaa edempänä luetelluista syistä väliaikaista lainmuutosta kieltenopetuksen monipuolistamiseksi.***

Helsingin yliopisto kantaa suurta huolta siitä, millä tavoin kokeiluun käytännössä huoltajan päätöksellä osallistuvalla alakoululaiselle turvataan sellainen koulutus ja opintopolku, että hänen valinnanmahdollisuutensa jatkokoulutus- ja ammatinvalintavaiheessa eivät typisty. Hallituksen esityksessä mainitaan, että *”Ottaen huomioon perustuslaissa ja kielilaisissa säädetyt oikeudet ja kielitaitolain vaatimukset - - - olisi vaikeaa välttää sellaista tilannetta, että ruotsia osaamattomat eivät*

voisi jossain vaiheessa elämäänsä joutua muita huonompaan asemaan puuttuvan toisen kotimaisen kielen taitonsa vuoksi". Mikäli kokeilu päätetään toteuttaa, kantaa opetustoimi, erityisesti opetuksen järjestäjä, vastuun siitä, että koululaisen huoltaja ymmärtää asian sisällön kaikkia yksityiskohtia myöten ja on tietoinen lapsen tulevaisuutta koskevan päätöksensä seurauksista. Kokeilun mahdollisesti mukanaan tuomaa aikaista eriarvoistumista voi olla työläs paikata.

Yliopistojen tutkintoasetuksen 6 §:ssä määrätään korkeakoulututkintoon sisältyvästä kielitaidosta. Helsingin yliopistolla on kokemusta opiskelijoista, jotka eivät ole opiskelleet ruotsin (tai suomen) kieltä ja joille ns. virkamiesruotsin suorittamisesta muodostuu työläs osa opinnoista. Yliopisto korostaa, että tällaisessa tilanteessa ei ole kyse ainoastaan yliopistolle kohdistuvasta lisätyöstä opetuksen ja -ohjauksen järjestämisessä vaan myös opiskelijan tutkinnon laajentamisesta muiden opiskelijoiden tutkintoihin verrattuna. Hallituksen esitykseen on kirjattu, että *"opetus ja kulttuuriministeriö turvaa riittävät resurssit kokeiluun osallistuneille heidän suorittaessaan korkeakouluopintoja ---".* Tulkinnanvaraiseksi jää, tarkoitetaanko tällä sitä, että korkeakouluille luvataan lisäresursseja kielen alkeisopetuksen järjestämiseen

Hallituksen esityksessä luetellaan asioita, joita seurataan ja selvitetään kokeilun aikana (mm. kokeilun vaikutukset kielivalintoihin, kielivalintojen taustalla olevat tekijät, miten sukupuoli, perhe- tausta, aikaisempi koulumenestys ja asuinpaikka vaikuttavat kielivalintoihin ja valinnaisuuden vaikutus oppilaiden opiskelumotivaatioon ja oppimistuloksiin). Kokeiluun osallistuvien oppilaiden seuraamisen arvioidaan jatkuvan 5-10 vuotta. Esityksestä ei käy tarkemmin ilmi, missä vaiheessa on tarkoitus arvioida kokeilun tulokset sen suhteen, laajennetaanko kokeilua vai viittaavatko tulokset siihen, että kokeilu kannattaa lopettaa.

Lopuksi Helsingin yliopisto haluaa nostaa esiin joitakin etupäässä resurssihin liittyviä huomioita yleisen koulutuspolitiikan ja perusopetuksen järjestäjän näkökulmasta:

Pitkään jatkuneiden koulutukseen kohdistuneiden säästötoimenpiteiden valossa on ristiriitaista, että hallitus esittää kokeilua, joka tulee joka tapauksessa lisäämään kustannuksia. Kokeiluun osallistuvan koulun on mitä todennäköisimmin huolehdittava myös ruotsin/suomen kielen opetuksesta.

Hallituksen esityksestä ei käy selkeästi ilmi, annetaanko kokeiluun osallistuvalla oppilaalla mahdollisuus muuttaa mieltään päätöksensä suhteen (ja jos annetaan niin missä vaiheessa). Mikäli koululainen haluaakin aloittaa ruotsin/suomen opiskelun, on koulutuksen järjestäjän varauduttava tähän lisäresurssien. Näin voi tapahtua myös esimerkiksi tilanteessa, jossa perhe muuttaa paikkakunnalle, jonka koulu ei kuulu kokeilun piiriin mutta koululainen haluaakin aloittaa kielen opiskelun käytännössä alkeista.

Hallituksen esityksessä mainitaan, että oppilaiden ja heidän vanhempiensa valinnanvapaus valita opiskeltavia kieliä laajenee mutta rajoittuu niihin kieliin, joita opetuksen järjestäjä tarjoaa. Mikäli oppilaalle (huoltajalle) halutaan tarjota aito mahdollisuus opiskeltavien kielten valintaan, lienee opetuksen järjestäjän velvollisuus tarjota vaihtoehtoina vähintään kolmea vierasta kieltä. Kokeilun on tarkoitus alkaa 1.8.2018; millä tavoin on suunniteltu varauduttavan lyhyellä varoitusaikalla pätevien opettajien rekrytoimiseen? Kokeilukouluissa on huolehdittava opettajien pätevyydestä, vaikka opetusta saatettaisiin joutua tarjoamaan tuntiopetuksena.

Helsingin yliopisto on Suomen ainoa monitieteinen kaksikielinen yliopisto ja se kantaa erityistä vastuuta siitä, että maamme ruotsinkielinen väestönosa saa palveluita omalla äidinkielellään. Ruotsin ja suomen kielen muuttaminen valinnaisiksi oppiaineiksi voi myös johtaa siihen, että esimerkiksi Pohjanmaan ruotsinkielisillä alueilla suomenkielisten palvelut voivat heikentyä.

Vararehtori

Pertti Panula

Esittelijä

Maikki Naarala

Tämä dokumentti on sähköisesti allekirjoitettu

Lista allekirjoittajista

Allekirjoittaja

Todennus